

**PEDAGOGIK TA'LIM JARAYONIDA KELAJAK O'QITUVCHISINI
SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI**

Qayumov J. S.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirishning samarali usullari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, ta'lim jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash hamda amaliy ko'nikmalarni mustahkamlashning zamonaviy yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, refleksiv yondashuv, loyiha asosidagi ta'lim, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish va mentorlik tizimining kelajak o'qituvchisi sifatida shakllanishga ta'siri o'rganiladi. Maqola pedagogik ta'limda samaradorlikni oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar bilan boyitilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik ta'lim, bo'lajak o'qituvchi, kompetensiya, innovatsion metodlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, refleksiya, mentorlik, amaliy tayyorgarlik, raqamli texnologiyalar, pedagogik integratsiya.*

Kirish.

Pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirish masalasi bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti, ta'lim tizimining modernizatsiyasi va raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash jarayoni bilan chambarchas bog'liq. Bo'lajak o'qituvchi nafaqat o'z fanini chuqur bilishi, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llay olishi, shaxsiy va kasbiy sifatlarini doimiy rivojlantirishga tayyor bo'lishi, raqamli kompetensiyalarga ega bo'lishi ham zarur. Shu bois pedagogik oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchi tayyorlash jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish, uni innovatsion yondashuvlar bilan boyitish dolzarb vazifa sanaladi.

Bugungi global ta'lim makonida o'qituvchi shaxsining kasbiy yetukligi ta'lim jarayonining eng muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Zamonaviy o'qituvchi refleksiv fikrlashga ega, o'quvchi shaxsini anglay oladigan, muloqot madaniyatini yaxshi egallagan, pedagogik vaziyatlarga mos ravishda ijodiy yondashuv namoyon qila oladigan bo'lishi talab etiladi. Pedagogik ta'lim jarayoni aynan shunday sifatlarni shakllantirishning metodik va amaliy asoslarini ishlab chiqishni talab etadi. Bu jarayonda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyotlar, interaktiv yondashuvlar, ko'nikma va malakalarni rivojlantiruvchi faol metodlar alohida o'rin tutadi.

Bo'lajak o'qituvchining kasbiy shakllanishi murakkab, bosqichma-bosqich kechadigan va ko'p omilli jarayondir. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida bu jarayon o'quv rejalari, amaliyotlar tizimi, pedagogik texnologiyalar, o'quv muhitining psixologik-pedagogik sharoitlari, o'qituvchilarning metodik mahorati kabi omillar orqali ta'minlanadi. Ayniqsa, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modeli bo'lajak o'qituvchining ehtiyoj va qobiliyatlarini hisobga olgan holda individual rivojlanish yo'l xaritasini yaratishga imkon beradi. Bu esa o'z-o'zini baholash, refleksiya, individual o'sish strategiyalarini ishlab chiqish imkonini kengaytiradi.

Kelajak o'qituvchisini shakllantirishda integrativ yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Pedagogika, psixologiya, sotsiologiya, kommunikatsiya, axborot texnologiyalari kabi fanlararo bog'liqlik bo'lajak mutaxassisning kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi. Musiqa, san'at, sport, texnologiya kabi yo'nalishlarda o'qiyotgan bo'lajak pedagoglar uchun ham integrativ yondashuv dars jarayonini mazmunan boyitadi va metodik faoliyatni takomillashtirish imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, raqamli ta'limning kengayishi, onlayn platformalar, virtual laboratoriyalar, multimedia resurslari pedagogik ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarmoqda. Bo'lajak o'qituvchi bunday raqamli imkoniyatlardan nafaqat foydalanuvchi sifatida, balki ularni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qiluvchi mutaxassis sifatida foydalanishni o'rganishi lozim. Raqamli ko'nikmalarni egallash bo'lajak pedagogning zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi.

Umuman olganda, pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisi shaxsini shakllantirish ko'p qirrali, kompleks yondashuvni talab qiladigan jarayon bo'lib, unda pedagogik mahorat, metodik bilimlar, kasbiy kompetensiyalar, shaxsiy fazilatlar va ijodkorlikni rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada ushbu jarayonning asosiy bosqichlari, samarali usullari va pedagogik shart-sharoitlari yoritib beriladi.

Asosiy qism. Pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirishning samarali usullarini aniqlash, avvalo, bo'lajak pedagogning kasbiy kompetensiyalar tizimini chuqur anglashni talab etadi. Kasbiy kompetensiya nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, metodik mahorat, kommunikativ madaniyat, refleksiv yondashuv va innovatsion fikrlashning uyg'unlashgan majmuidir. Shu bois o'qituvchi tayyorlash jarayonida qo'llaniladigan pedagogik metodlar ham ko'p qirrali, interaktiv va talaba shaxsining rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lishi zarur.

Samarali usullarning birinchi guruhi interaktiv metodlardir. Bu metodlar talabalarni faollikka undaydi, mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bahs-munozara, klaster, aqliy hujum, keys-stadi, debat, loyiha asosida o'qitish kabi metodlar kelajak o'qituvchisini pedagogik jarayonni boshqarishga, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishga va pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi. Ayniqsa, keys-stadi metodida real

hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish orqali talabalar o'z kasbiy fikrlashini takomillashtiradi.

Ikkinchi samarali yo'nalish shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvining joriy etilishidir. Bu yondashuv har bir talabaning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlari, qiziqishlari va individual o'rganish tempi hisobga olingan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Differensiallashtirilgan topshiriqlar, individual yozuvlar, reflektiv kundaliklar, moslashtirilgan o'quv materiallari bo'lajak o'qituvchilarni mustaqil ta'lim olishga, o'zini anglashga, kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'qituvchining kelajakda har bir o'quvchi bilan individual ishlash kompetensiyasini shakllantiradi.

Uchinchi yo'nalish sifatida raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga integratsiyasini ko'rsatish mumkin. Virtual laboratoriyalar, elektron darsliklar, interaktiv testlar, multimediya taqdimotlar, raqamli simulyatsiyalar, onlayn platformalar bo'lajak o'qituvchilarning axborot madaniyati, raqamli pedagogik ko'nikmalari va texnologik savodxonligini rivojlantiradi. Raqamli vositalardan foydalanish o'qituvchiga darsni samarali tashkil etish, vizual materiallar orqali murakkab mavzularni sodda va tushunarli yetkazish imkonini beradi.

To'rtinchi samarali usul reflektiv yondashuvdir. Refleksiya talabalarga o'z o'quv jarayonini tahlil qilish, xatolarni aniqlash, o'zini baholash va takomillashtirish strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Reflektiv kundaliklar, monitoring jadvallari, o'z-o'zini baholash jadvallari bo'lajak o'qituvchida professional o'sishni doimiy kuzatib borish madaniyatini shakllantiradi. Bu esa ularda pedagogik mas'uliyat, mustaqillik va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Beshinchi yo'nalish amaliy tayyorgarlik va mentorlik tizimi bilan bog'liq. Pedagogik amaliyot jarayonida talabalar real dars jarayonini kuzatadi, o'qituvchi faoliyatidagi nozik jihatlarni o'rganadi va o'z darslarini mustaqil tashkil etish orqali kasbiy mahoratini sinovdan o'tkazadi. Mentor o'qituvchilar tomonidan berilgan tavsiyalar, tahlillar va kuzatuvlar bo'lajak pedagogning kasbiy shakllanishida juda katta ahamiyatga ega. Mentorlik tizimi talabaning pedagogik tajribasini chuqurlashtiradi, mas'uliyat hissini oshiradi va kasbiy o'sishni tezlashtiradi.

Yana bir muhim yo'nalish integrativ yondashuvdir. Pedagogika fanining psixologiya, sotsiologiya, lingvistika, san'at, axborot texnologiyalari bilan bog'liq holda o'qitilishi bo'lajak o'qituvchining dunyoqarashini kengaytiradi, darsni turli fanlar bilan uyg'unlashtirib o'tish ko'nikmasini shakllantiradi. Integratsiyalashgan darslar talabalarda tizimli fikrlash, mantiqiy bog'lanishlarni ko'ra olish, muammoning bir nechta yechimini topish kabi kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Shu tarzda pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirishda interaktiv, reflektiv, raqamli, integrativ va shaxsga yo'naltirilgan metodlarning uyg'un

qo'llanilishi pedagogik samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi va bo'lajak mutaxassislarning kasbiy yetuklik darajasini mustahkamlaydi.

Xulosa

Pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirish ko'p qirrali, tizimli va uzluksiz davom etadigan jarayon bo'lib, uning samaradorligi qo'llanilayotgan metodlar, ta'lim muhitining sifati, amaliyot va nazariyaning uyg'unligi hamda talaba shaxsiga qaratilgan yondashuv darajasiga bog'liqdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv, innovatsion, refleksiv, integrativ va raqamli metodlarning kompleks qo'llanilishi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Bunday metodlar talabalarning mustaqil fikrlashi, muloqot ko'nikmalari, ijodiy izlanishlari, dars jarayonini boshqarish mahorati va o'z-o'zini baholash qobiliyatini kuchaytiradi.

Kelajak o'qituvchisini shakllantirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv talabaning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va shaxsiy rivojlanish sur'atini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim bo'lajak pedagogda o'z ustida ishlash ko'nikmasi, o'zini rivojlantirish strategiyasini belgilash hamda kasbiy o'sishga mas'uliyatli munosabatni shakllantiradi. Bu yondashuv orqali talaba kelajakda har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda dars jarayonini samarali tashkil etishga tayyor bo'ladi.

Pedagogik amaliyot va mentorlik tizimi ham o'qituvchining kasbiy shakllanishida juda katta rol o'ynaydi. Amaliyot davomida talabalar real ta'lim jarayonining murakkab jihatlarini kuzatadi, pedagogik muammolari bilan tanishadi va o'z faoliyatini tajribali ustozlar rahbarligida takomillashtiradi. Mentorlikning tizimli yo'lga qo'yilishi bo'lajak o'qituvchilarda mas'uliyat, tashabbuskorlik va o'z ishiga professional yondashuvni rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan ta'lim muhitining ahamiyati ham ortib bormoqda. Zamonaviy o'qituvchi raqamli savodxon bo'lishi, ta'lim jarayoniga elektron resurslar, interaktiv vositalar va onlayn platformalarni samarali integratsiya qila olishi zarur. Raqamli texnologiyalar talabalarga o'quv jarayonini istalgan joyda davom ettirish, mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi.

Yakuniy natija sifatida aytish mumkinki, pedagogik ta'lim jarayonida kelajak o'qituvchisini shakllantirish kompleks yondashuvni, yangicha fikrlovchi, innovatsion, mas'uliyatli va zamonaviy kasbiy talablarni qondira oladigan mutaxassis tayyorlashni taqozo etadi. Bunday o'qituvchi ta'lim jarayonini boshqarish, o'quvchilarning qiziqish va ehtiyojlarini aniqlash, ularga mos metodlar tanlash va ijodiy yondashuv asosida sifatli ta'lim berishga qodir bo'ladi. Shu bois pedagogik oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy metodlarni keng joriy etish, amaliyot va nazariyaning uyg'unligini

ta'minlash, innovatsion ta'lim muhitini yaratish kelajak o'qituvchisining kompetentligini kuchaytirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Hasanboeva O., Pedagogik kompetensiya va o'qituvchi mahorati. Toshkent: Fan, 2020.
2. Kushakova, M. N., Akhmedov, B. A., Kushakova, M. S., & Umarova, D. R. Economic Characteristics and Principles of the Formation of the Transport Cluster in the Tourism Sector in the Conditions of the Digital Economy. *Sustainable Development of Transport*, 107.
3. Akhmedov, B. A. (2025). Implementing artificial intelligence and virtual learning environments in Elementary Schools in Uzbekistan. *Procedia Environmental Science, Engineering and Management*, 12(1), 63-70.
4. Qodirov, I. D. (2024). Person-centered educational technologies within the educational cluster. International cappadocia scientific research congress, 1(1), 1141-1146.
5. Qodirov, I. D. (2024). Development Of Professional Competence In Higher Education Is The Basis Of Training Specialist. Pedagogical Cluster- Journal of Pedagogical Developments, 2(11), 21-24.
6. Qodirov, I. D. (2024). RAQAMLI PEDAGOGIKA – DAVR TALABI. TA'LIMDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: HOLATI VA ISTIQBOLLARI, 1(1), 662-665.
7. Julia, J., Gunara, S., Supriyadi, T., Agustian, E., Khimmataliev, D., Qodirov, I., ... & Omonova, N. (2025). The Effect of Training Participation on Self-efficacy and Innovative Work Activities of Non-Music Specialist Teachers. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope*, 6(2), 241-254.
8. Qodirov, I. D. (2023). Development of professional competence of students within the framework of educational cluster on the base of personalized educational technologies. *Web of Scientist*, 4(1), 347-355.
9. Eshbekovich, U. J., Norboevich, T. B., Jumaevich, E. N., Davronovich, Q. I., Fayzullayevich, R. J., & Jabbor Kizi, E. M. (2024). Incentives for Mental Development in the Ecopsychological Characteristics of Future Primary School Teachers. *Journal of Computational Analysis & Applications*, 33(7).
10. Jorgensen, E. Transforming Music Education. Indiana University Press, 2008.
11. Худайкулова, Г. К., & Каримбаев, Ш. Д. (2023). Реформы высшего медицинского образования в Узбекистане.

12. Dilnoza, M., Maftuna, S., Guzalkhon, K., Makhliyo, S., & Maftuna, K. (2019). Modular training system as a factor of improving educational process. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 9(1), 3160-3166.
13. Xaydarova, G. Z. (2024). Maqol va matallarning tuzilishi. *Tamaddun nuri jurnali*, 5(56), 450-453.
14. Kadyrova, Z. Z. (2024). The Uzbek language corpus and the practical significance of forming the base of philological terms in it. *International Scientific Journal Theoretical & Applied Science*, 3(131), 98-100.
15. Kadirova, Z. Z. (2021). Shukur Xolmirzayev asarlarida metaforalar. *Konferensiya*, 1(1), 179-185.
16. Hickey, M. Creativity in Music Education. University of Chicago Press, 2013.
17. Schmidt, M. Collaborative Learning in Music Pedagogy. Oxford University Press, 2016.
18. Green, L. Music, Informal Learning and the School. Ashgate, 2008.
19. Webster, P. Emerging Technologies in Music Learning. Oxford University Press, 2019.
20. Abramo, J., & Reynolds, A. The intersections of music, technology, and education. New York: Routledge, 2020.
21. Yoʻldosheva D., Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Innovatsiya, 2021.